

PITANJE SAVESTI¹

Putovanje od Rima do Made, u vozu koji je iz Rima polazio u pola devet ujutru, a u Madu stizao sedam minuta nakon ponoći, advokatu Vakanjinu proteklo bi po pravilu u čitanju dnevnih novina, tri ilustrovana časopisa i jednog krimi romana. Bar jednom mesečno mu je sledovalo ovo putovanje: u odlasku bi proverio i složio dokumentaciju zbog koje je inače kretao na put, a u povratku bi se prepustio neobaveznom čitanju.

Ali dnevne novine, tri ilustrovana časopisa i roman popunjavali su samo regularno vreme, po redu vožnje, od osam do ponoći, sa dve pauze predviđene za obroke: jednu u vagon-restoranu, drugu na trajektu. Kašnjenja koja bi produžila putovanje donosila su, s druge strane, nevolju: pošto bi raspoloživi materijal za čitanje bivao potrošen, a mogućnost posmatranja seoskih ili morskih krajolika koji su sad tonuli u bezobličnu noć otpadala, san je počinjao da vreba iz prikrajka; advokat se izlagao riziku da se uspava i tako produži put do poslednje stanice, što mu se jednom i desilo. Iz tog razloga, čim bi objavili kašnjenje, stao bi da tumara po vozu u potrazi za novinama koje su ostavljali drugi putnici i osetio bi se spasenim tek kad bi nabasao na neki časopis: modni, zabavni sa stripovima, fašistički, koji god.

I tako jedne letnje noći, u vozu koji je već u Kataniji kasnio četrdeset minuta (i s dobrim izgledima da ih do Made sakupi ukupno sto dvadeset), advokat se nađe zaokupljen nedeljnikom *Vi*: moda, dom, aktuelnosti. Najpre ga prelista i zadrža se samo na reklamnim slikama mode koja je, sudeći po telima manekenki, bila sva u znaku poleta i ljupkosti, no koja s druge strane ne bi baš pristajala telu jedne supruge, ćerke ili sestre. Nije da je advokat bio čovek skučenih vidika, taman posla, niti pak jedan od onih koji bi se protivili dolasku modnih novina u Madu: no činjenica je da, za razliku od njega, mnogi u Madi nisu bili spremni da povlađuju ženskim čarima s pozicija čiste estetike; i prolazak jedne ovako obučene žene (duboki dekolte i prekratka suknja) pokrenuo bi, među ortacima iz gradskog kluba, talas povika žudnje i niz pratećih, nepristojnih komentara takvih da primoraju ženinog muža, oca, brata da se oseti neprijatno ili da se zbog izliva besa kompromituje.

Srećom, nedeljnik je bio obiman. Pošto je završio s prelistavanjem, advokat se vrati na početak i spremi za čitanje. Pregršt reklama, a onda *Savest, duša. Odgovara Otac Lukezini*. Advokat se izu, ispruži noge, položi ih na naspramno sedište i poče da čita. I odmah se trgnu: „Slučaj, osetljiv i složen, izlaže nam jedna čitateljka iz Made: 'Pre nekoliko godina, u

¹ Leonardo Sciascia: „Un caso di coscienza“ (Leonardo Sciascia: *Il mare colore del vino*, Adelphi, Milano, 2006, str. 104–116). Prvo izdanje zbirke: Einaudi, Torino, 1973. Po ovoj pripovesti je, inače, 1970. snimljen istoimeni film u režiji Đanija Grimaldija. (*Prim. prev.*)

trenutku slabosti, desilo mi se da prevarim muža s čovekom koji je posećivao naš dom: jednim srodnikom u koga sam, još kao devojka, bila pomalo zaljubljena. Naša veza trajala je nekih šest meseci, ali za sve to vreme ja sam i dalje volela svoga muža: sad ga volim više nego pre i taj laki zanos koji me je privukao srodniku u potpunosti je minuo. Ali patim jer sam prevarila tako dobrog, odanog i vernog čoveka koji je toliko zaljubljen u mene. Dođe mi ponekad da mu sve priznam, ali me strah da ga ne izgubim odmah zaustavi. Veoma sam religiozna: i zato sam u nekoliko navrata ispovedila ovaj greh sveštenicima. Svi, izuzev jednog (on je, doduše, bio kontinentalac), rekli su mi da ukoliko je moje pokajanje iskreno i ukoliko je ljubav prema mužu ostala nedirnutu, moram ćutati. Ali ja i dalje patim. Vi, Oče, kakav mi Vi savet možete dati?"

Plima radosti i likovanja zapljusnu dušu oraspoloženog advokata. Pričaće se bar mesec dana o ovom pismu: u klubu, po sudskim hodnicima, na porodičnim okupljanjima. Na stotine pretpostavki, pregršt životâ – ženâ, muževâ, rođakâ ženâ – koji će staviti u pogon mašineriju najpronijcljivije znatiželje: one čiste, reklo bi se, književne, kakva je bila njegova i one druge, zlobne, željne isključivo skandala, kakva je bila kod ostalih.

Zatvori oči, okrenu glavu prema lampi da mu svojom svetlošću na neki način pomogne u istraživanju koje se polako, kao da je skidao laticu po laticu sa ruže, otvaralo pred njim. „Ko bi to mogao biti?“ – iskrsnu pitanje. „Ko bi to uopšte mogao biti?“ – i tu se zaustavi: odloži ulazak u dublje istraživanje iz bojazni da mu se identitet žene, na osnovu podataka ponuđenih u pismu, ne ureže odmah u pamćenje.

Omamljivost ovog odlaganja sve brže ga je uvlačila u san; no iz njega ga istom brzinom prenu misao da je bio zaboravio da pročita odgovor Oca Lukezinija.

Otac, bilo je očigledno, kipteo je od besa čim je započeo s pisanjem odgovora: „Trenutak slabosti? Trenutak koji traje šest meseci? Kako možete biti tako popustljivi prema sebi, prema svojoj krivici i nazvati trenutkom prevaru koja je trajala šest meseci, ŠEST MESECI, na štetu jednog, kako i Vi sami kažete, dobrog, odanog, vernog, zaljubljenog čoveka?“ Onda, na krilima jednog „ali“ pristigao je dar milosrđa i nežnosti: „Ali ako je Vaše kajanje iskreno, ako je Vaša griza savesti još uvek živa, a odluka da nikada više ne padnete u greh nepokolebljiva...“ Dakle: „Vi ste platili i još uvek plaćate greh mukama kajanja; ali sebe ne možete niti morate prisiljavati da jednom dobrom i u ove stvari neupućenom čoveku kakav je vaš muž, tom tako vernom čoveku koji je za vas sačuvao ljubav, priznate prevaru i pružite mu saznanje koje bi verovatno trajno zatrovalo njegovu dušu. Načelno, poriv savesti da se oštećenoj strani prizna počinjena prevara jeste za pohvalu; ali ako je ta strana neupućena, a otkriće prevare nosi rizik da joj se samo nanese bol i poremeti mir, nalaže se obaveza ćutanja. Ćutati i patiti. Ispravno su vas posavetovali sveštenici koji su vam dali preporuku da ne otkrivete prevaru mužu. A što se tiče onoga koji vas je posavetovao da učinite suprotno, verujem da je njegov lakomisleni savet posledica neiskustva i nepoznavanja tajni ljudskog srca, a ne činjenice da je, kako vi kažete, kontinentalac. Elem, molite se, samo se molite; i prihvatite ćutanje kao žrtvu koja nadilazi onu drugu, onu koju bi vam donelo priznanje prevare.“

„Lepo rečeno“, pomisli advokat, „nema šta“. Gnev, milosrđe, zdrav razum: sve na jednom mestu. Čovek za poštovanje ovaj Otac Lukezini. Zevnu duboko, zapali cigaretu i jednim zamišljenim skokom obre se usred velikog ženskog odeljenja sačinjenog od mladih i dopadljivih gospođa iz Made koje su stajale skrušeno i čekale trenutak kada će čovek strogih načela i pronicljivog uma, poput njega, prepoznati među njima prestupnicu, preljubnicu.

Okrepljen osmočasovnim snom i duplom jutarnjom kafom, advokat Vakanjino se oblačio i pomislio ponovo na pismo gospođe iz Made. Isečak iz novina čuvao je u novčaniku iako je znao da mu je žena bila pretplaćena na *Vi* i da najmanje pedeset primeraka tog nedeljnika već kruži mestom. I možda je baš odatle trebalo započeti istragu: načiniti spisak meštanki koje su pretplaćene na nedeljnik ili ga redovno kupuju kod prodavca novina. Poduhvat koji nije bilo teško izvesti: prodavac novina bio je njegov klijent, a poštanski službenik, koji je sigurno bio u toku, otvorio bi, ako treba, i usred noći pošiljku. Na kraju krajeva, neku naznaku mogao je izvući i od svoje žene. Pozva je.

Kad je stigla, s onim svojim „šta hoćeš?“, nestrpljiva, načičkana papilotnama i obasjana gustim slojem pomade, advokat se iznenađujuće brzo, bez pripreme, ubaci u ulogu istražitelja.

„Čitaš li ti novine koje kupuješ?“, upita je prezrivo tonom.

„Koje novine?“

„One modne.“

„Plaćam pretplatu samo na *Vi*.“

„A ostale kupiš kod prodavca.“

„Nije tačno, ostale pozajmim od prijateljica“, i žena pomisli kako se razgovor polako ali sigurno primiče onim već uobičajenim raspravama o troškovima, raskalašnom životu, rasipanju novca koji će po njenom mužu pre ili kasnije stići na naplatu.

No advokat nije ciljao na pitanja kućnog budžeta: „*Vi*“, reče, „pitam te samo za *Vi*: čitaš ga?“

„Naravno da čitam.“

„I rubriku Oca Lukezinija?“

„Ponekad.“

„A onu iz poslednjeg broja, jesi li nju pročitala?“

„Ne, nisam je pročitala. Zašto?“

„Pročitaj je.“

„Zašto?“

„Pročitaj, kažem ti: videćeš...“

Žena se na trenutak zbuni ne znajući šta da učini: da li da pita šta je posredi ili da zbog ovakvog arogantnog nastupa muža napusti prostoriju s jednim inadzijskim „ne“ i time stavi do znanja da je nezainteresovana, ili pak da otrči u sobu i odmah zadovolji radoznalost, tj. pročita članak. Prevladala je, naravno, radoznalost: no odlučna da mužu pokvari

ugodaj, ponašala se pred njim kao da je i dalje nezainteresovana i ravnodušna. Zato je advokat, u želji da ispita prve reakcije i izvuče kakvu-takvu informaciju i potvrdi neku od svojih pretpostavki, nakon pola sata čekanja ponovo pozva.

Ona ga iritantnim, piskavim glasom iz toaleta preseče: „Šta je?“

Advokat je samo kroz zatvorena vrata upita: „Jesi li pročitala?“

„Ne“, odbrusi žena.

„Kakva si ti budala“, reče advokat: sigurno je pročitala, ali zbog svojih bubica, koje su im vazda remetile mir uhodane, bračne svakodnevice, nije želela da mu pruži zadovoljstvo i da porazgovara o tome.

Zato je imao više sreće u prostorijama suda; bio je potom svedok jednog skandala u klubu. To što je advokat Lancarota, dobrodržeci pedesetogodišnjak ali i muž dvadesetpetogodišnje žene, odložio sudsku togu deset minuta nakon što je pročitao pismo, a onda zbog navodne slabosti koja ga je iznenada spopala zamolio predsednika da odloži slučaj koji je bio na dnevnom redu, svi u sudu dobro razumeše; isti slučaj i sa sve očitijim znacima *rigor mortis*-a² kod sudije Rivere dok je iščitavao pismo: odloži ga bez reči i otetura se poput mesečara u svoju kancelariju.

Vest o reakcijama advokata Lancarote i sudije Rivere pronela se među njima: svi su bili ubeđeni, sa zluradim, lažnim sažaljenjem, da njih dvojica imaju razloga za brigu. No don Luidi Amaru, koji je bio neženja, bezobzirno im pokvari ugodaj rekavši da uslove koje ispunjavaju Lancarota i Rivera zadovoljava, bar kada je reč o njihovom udruženju, još najmanje dvadesetak osoba. „Koje uslove?“, upita nekolicina njih. I don Luidi razjasni: ženino starosno doba između dvadeset i trideset pet godina; spoljašnji izgled koji je daleko od ružnog; solidno obrazovanje, što se dà videti iz pisma; srodnik od nekih četrdeset godina, lepuškast i dopadljiv, koji posećuje ili je posećivao dom; uljudan, miroljubiv i ne preterano inteligentan muž. Jednoglasno odobravanje teorije bilo je propraćeno opštim zaprepašćenjem: ako se stavi na stranu inteligencija, pošto niko nije bio rad da posumnja u svoju, uslove su ispunjavali (neko je već pobrojao) njih devetorica.

Prvi među njima koji pokaza da je to primio k znanju beše geometar Favara. „Dajte da ponovo pročitam pismo“, reče probijajući se, nabusit i prek, ka advokatu Vakanjinu. Advokat mu ga uruči, a Favara, bacivši se u jednu fotelju, prione na čitanje s istom onom usredsređenošću s kojom je inače rešavao rebus, kriptograme, ukrštene reči; i nije primetio kakav je tajac istog trenutka nastao i kakvu je napetost odnosno radost izazvao. I zaista, neženjama, udovcima, starcima, srećnim muževima sa ženama bez ijednog srodnika počelo je da biva zabavno; no zato se u pogledima potencijalnih žrtava iz skupine koju je definisao don Luidi jasno videla zabrinutost: kao da je istup Favare predstavljao čin žrtvovanja koji im je, samim tim što je jednom učinjen, vratio sigurnost koja im je do pre nekoliko trenutaka izmicala.

---

² *Rigor mortis* (lat.) – mrtvačka ukočenost. (Prim. prev.)

I tako Favara, čim odvoji svoj očajnički pogled od parčeta hartije, reagova onako kako su njegovi sapatnici priželjkivali: „I šta vi ovde vidite? Izmišljotine, budalaštine... Ja u pisma koja objavljuju novine nikada nisam verovao; izmišljaju ih oni sami, novinari.“

Nekolicina ih reče: „Tako je, u pravu je“, ali s podrugljivim izrazom lažne, neiskrene podrške.

Zato doktor Militelo, čovek sa tridesetogodišnjim stažom udovca i vernika, ustade: „A nećemo tako, prijatelju dragi: mogu da prihvatim da novinari izmišljaju pisma, onâ, što bi rekli, provokativna; ali ovde je reč o rubrici koju uređuje sveštenik: a da jedan sveštenik izmisli ni manje ni više nego jednu moralnu dilemu, e takvu sumnjivu pretpostavku moram već odbaciti kao neutemeljenu i nelogičnu.“

„Vi ovo ne prihvatate?“ upita Favara s ironijom koja je jedva obuzdavala bes što je ključao u njemu. „A ko ste sad pa vi?“

„Kako ko sam ja?“ uzvratil doktor, upuštajući se sad u pitanja identiteta koja mu pribaviše neotuđivo pravo da odbaci Favarinu sumnju. „Ko sam ja, to me pitate?... Pa ko sam ja?“ kružeći upitnim pogledom po prostoriji.

Učitelj Nikazio, nadležan za versku nastavu, priskoči u pomoć doktoru: „On je jedan katolik i kao takav ima pravo...“

„Kakvi ste vi licemeril“, vikao je Favara skačući besno iz fotelje. I pre nego što su uvređeni stigli da reaguju, zgužva parče hartije, baci ga prema klaviru s takvom žestinom i snagom kao da je ciljao metu jednim od onih đuladi koja stoje u tvrđavi San Anđelo; i brzo izađe.

Nastupi tajac: ali lagan i umirujući. Onda se javi doktor Militelo: „Nisam znao da Favarina supruga ima srodnika“, i tako zapodenu novi razgovor, prijatan do te mere da je trajao sve do dolaska konobara koji ih na kraju učtivo podseti na vreme: dva po podne.

Advokata Vakanjina dočekaše kod kuće prekuvani špageti i nadurena žena. Jeo je bez primedbi: sam je bio kriv kad je hteo da razveseli ženu prigodno živopisnom pričom u kojoj su glavnu reč vodili Lancarota, Rivera i – *dulcis in fundo*³ – Favara.

No ženi se, očito, nije dopala ova zabavna priča. „Savesni ste vi ljudi, nema šta! I šta ako se desi neka tragedija?“

„O čemu pričaš, kakva tragedija!“, reče advokat. „Pa sve i da se desi, meni je savest mirna. Prvo, ovde se radi o pismu objavljenom u novinama koje čita svakakva fela.“

„Čitao si ih i ti“, konstatova žena.

„Slučajno“, pojasni muž.

„Znači ja koja ih uvek čitam pripadam kategoriji svakakve fele“, na to će žena, koja, spremna, ko zna zašto, da zapodene svađu, baci prvu varnicu.

Advokat, koji, s druge strane, nije bio raspoložen za svađu, zatraži izvinjenje i nastavi: „Drugo, jer niko, kažem niko, nije napravio ni najmanju aluziju na privatne živote nikoga

³ *Dulcis in fundo* (lat.) – najslade za kraj. (Prim. prev.)

od ove trojice: a) pošto nikakva kleveta, koliko ja znam, nije bila izrečena na račun Lanca-rotine, Riverine ili Favarine supruge; b) pa čak i da se to desilo, mi smo – pogotovo ja, koji sam u tom pogledu krajnje odmeren – svi od reda džentlmeni; c) ako već neko želi da se izjasni kao rogonja, ima punu slobodu da to učini kao što ja, s tim u vezi, imam slobodu da se zabavim...”

„Pa u tome i jeste problem“, reče gospođa, „što ti na to gledaš kao na zabavu.“

Iznerviran što ga je ženina primedba poremetila i prekinula mu uživanje u ređanju pojašnjenja, za koja je bio stručnjak, advokat povisi ton: „Da, hteo sam upravo to, da se zabavim... A ti, kad već znaš da je to tema koja za mene nikako ne može biti zabavna, šta onda ima dalje da mi pričaš“, i tu već nije mogao obuzda bes.

„Bitango jedna“, reče žena, pa pobeže i zatvori se u spavaću sobu.

Advokat se pokaja zbog poslednje rečenice, više što je poremetio sopstveni mir nego što je uvredio ženu; iz semena te rečenice proklja jedna stara anegdota, a iz nje se razgranaše krošnje nemira, sumnje i zabrinutosti. Beše to anegdota o proglasu normanskog vladara Vilijama koji je naložio svim rogonjama u svom kraljevstvu da nose čipkastu kapu kako bi se razlikovali od onih koji to nisu bili: nepridražavanje naredbe povlačilo je za sobom kaznu od sto unci; i jedan muž, koji je posebno držao do zakona, zatraži od žene da mu kaže, pošteno, sleduje li mu kapa ili ne, što kod nje izazva burnu reakciju: tvrdila je da niko više od nje ne drži do časti muža. No kada se dični gospodin, rasterećen brige, pripremi potom za izlazak, žena ga vrati i, ne želeći da propusti priliku, posavetova ga da, bilo ne bilo, stavi kapu.

„I šta uopšte zna jedan muž?“, pomisli advokat: i cela jedna literatura o ženskim podvalama, o prevarama počinjenim s đavolskom domišljatošću, poče da hrani njegovo osećanje samosažaljenja kome se nemoćno prepusti s očajanjem slepca (javi mu se u svesti baš to poređenje) koji razmišlja o svojoj nesreći. Tako se upravo i osećao: kao da se našao u telu slepca, pritisnut mrklom mrakom u kome su ležale skrivene sve one godine ženinog predbračnog života, trenuci kada ju je ostavljao samu, sloboda koju je uživala, ono što je doista osećala, stvari na koje je doista pomišljala. „To je već filozofija“, reče sebi: i nađe je u slici Marka Aurelija, uzvišenoj i nepomičnoj, nasuprot neuhvatljivoj i skarednoj golotinji Mesaline; jer, ko zna zašto, beše sebi uvrteo u glavu da je Mesalina bila žena Marka Aurelija i da je ovaj postao filozof iz želje da nadvlada svu onu muku koju mu je sa sobom doneo brak.

Celo več u klubu proteklo je u znaku filozofije. Bili su tu i sudija Rivera i advokat Lancarota, koji su – dalo se приметiti po boji lica i nemirnom pogledu koji je lutao – pokušavali da ostave utisak spokojne ravnodušnosti; i kod drugih se videla nelagodnost, strepnja, strah. Čak i kod advokata Vakanjina, iako se ovaj u očima drugih nalazio u bezbednoj zoni pošto je od ženinih srodnika brojao samo jednog rođaka, koji je bio u Detroitu i pri tome nikad nije kročio u mesto, i jednu tetku izolovanu u manastiru.

Geometar Favara svojski se potrudio da ih oslobodi svake brige: čim je napustio klub, otrčao je kod žene i podvrgao je strogo istražnom postupku pribegavši još (tako se go-

vorkalo) i nasilnim metodama; a pošto je žena poricala, očajnički poricala, da je učinila takav greh i da je napisala ono pismo, Favara se odluči na jedino što mu je bilo preostalo: da otrči u Milano, pronađe Oca Lukezinija i ubedi ga da mu pokaže ono pismo. U džep je strpao revolver: za slučaj da ne uspe da ga nagovori milom. Zato je žena, odmah po izlasku muža, telefonirala inženjeru Baziku da spasi svog poslovnog partnera i prijatelja od propasti; i inženjer, koji je odista bio prijatelj, otrča do aerodroma u Kataniji računajući da će Favara, budući da je krenuo vozom, kako je potvrdio šef stanice, u Milano stići sutradan. No uprkos prijateljstvu koje ga je vezivalo za Favaru, odluči se da pre polaska obavesti doktora Militela i ostale ortake iz kluba o detaljima osetljivog i tajnog zadatka koji je nameravao da izvrši.

Iz tog razloga svi sad debatu usmeriše na slučaj Favare, tvrdeći da su sumnje koje su ga uznemirile neutemeljene, no nadajući se čvrsto da će se one na kraju pokazati i te kako utemeljenim. Stigoše još i svečano da izjave kako je pismo, po svemu sudeći, poslao nekakav šaljivdžija iz Made: da izazove sve ovo što se upravo dogodilo; i da bi se, s druge strane, žensko već teško moglo odlučiti na takav potez.

„Ako otkrijem ko je bio“, reče profesor Koco, „ima šiju da mu zavrnem, tako mi boga.“

Pošto je Koco bio neženja, svi se začudiše: „Kakve ti imaš veze s ovim?“

„Znam ja, dobro znam kakve veze imam“, odgovori Koco udarajući nervozno pesnicom desne o dlan leve šake. A veza je zaista postojala: imao je zakazan sastanak, prvi, s gospođom Nikazio u opštinskom hotelu; no gospođa je otkazala rekavši da tog dana ne može kazati mužu da sama odlazi u grad u redovnu kupovinu, pa je učitelj za stolom bio zlovoljan, nabusit i sumnjičav.

Kocino držanje pokrenu novi talas sumnji, ali onih skrivenih koje su već tinjale u njima: tako se, recimo, učitelju Nikaziju, koji je prisustvovao razgovoru, vratiše u sećanje slike s onog karnevalskog bala na kome mu je žena sve vreme plesala s Kocom (kod kuće su se onda bili posvađali).

Beše to, sve u svemu, za neke jedno dugo večerje, za druge pak prilično kratko.

Advokat Zarbo, po običaju, ode na spavanje pre žene. Imao je grozan dan, zbog tog pisma: s kolegama na sudu i u klubu, i, što je bilo najgore, sa samim sobom: bio je izmoren unutrašnjom borbom između gneva i samilosti, ljubavi i ljubomore. Ne kao ostali. On je znao, sve vreme je znao.

Uze knjigu, otvori je na obeleženom mestu. Pročita nekoliko stranica, ali između očiju i uma kao da mu se bila isprečila nekakva mrena koja je drobila misli. Odvoji pogled s knjige i skoro se prestravi ugledavši ženu голу, s podignutim ramenima i glavom prekrivenom spavaćicom koju je navlačila. Učini mu se da je sad pravi trenutak, pa joj pribranim tonom i glasom lišenim boje postavi pitanje: „Zašto si pisala Ocu Lukeziniju?“

Na licu, koje kao da joj se istog trenutka pocepa i iskrivi, stajala je grimasa zbuđenosti, straha. Viknu skoro: „Ko ti je to rekao?“

„Niko: odmah sam shvatio da je pismo tvoje.“

„Kako? Zašto?“

„Zato što sam znao.“

Ona pade na kolena, priljubi lice na ivicu kreveta tobože da priguši vrisak: „Znači ti si znao za to. Znao si“, i ostade, iznurena od prigušenih jecaja, na podu.

On otpoče govor o svojoj ljubavi i njenoj krivici; posmatrao ju je s blagim gnušanjem i milošću prožetom mešavinom žudnje i stida. I kad ga stvari o kojima je govorio nagnaše na kraju na plač, na suze, primače se da je podigne, da je privuče sebi.

No ona se, kako oseti njegov dodir, neočekivano brzo uspravi. Smeh koji joj se video u očima i na usnama bio je zloban, leden, okamenjen. Ispruži ruku u njegovom pravcu, sa stisnutom pesnicom iz koje izvuče, kao da oči hoće da mu iskopa, kažiprst i mali prst; i iz grla joj pokuljaše histerični, jareći slogovi što paraju uši. „Beeeee... Beeeeee...“

*(S italijanskog preveo **Aleksandar Kostić**)*